

ПЕТЕР БІКСЕЛЬ

АМЕРИКИ НЕМАЄ

Історію цю я почув од чоловіка, який любить багато розповідати. Але я вже не раз казав, що не йму йому віри.

— Це неправда,— казав я йому.— Все це ваші вигадки й фантазії.

Мої слова не справили на нього ніякісінького враження. Він спокійно провадив далі, а коли я вигукнув: «Ви брехун, ошуканець і фантазер!», він довго дививсь на мене, хитав головою, всміхався якось сумно, а тоді сказав так тихо, що я аж зніяковів: «Америци немає».

Я пообіцяв, що запишу цю його розповідь.

Історія ця почалася п'ятсот років тому при дворі одного іспанського короля. Палац, шовк і оксамит, золото, срібло, корони, свічки, служники, служниці; придворні, що на світанку простромлюють один одного шпагою, бо напередодні увечері їм кинуті до ніг рукавичку. На баштах — сторожа, що сурмить у фанфари. До того ще й гінці, одні зіскакують з коней, інші вскакують у сідло, королівські друзі й недруги, жінки, чарівні й підступні, вино, а довкола палацу люди, чи їм потом все те оплачується.

А король знає тільки одне: жити отак, як він живе. Та як би ти жив — в розкошах чи в злиднях, у Мадриді, в Барселоні чи ще десь, якщо кожного дня одне й те саме — занудитись можна.

Злидарям королівське життя уявляється чудовим, їм гірко, що король думає, ніби злидар і народився для того, щоб бути злидарем.

Уранці король прокидається зі сну, ввечері лягає спати, а цілий день нудиться із своїми придворними, зі своїм золотом, сріблом, оксамитом, шовком, нудиться зі своїми свічками. Його ліжко аж сяє розкішшю, але годиться воно тільки для того, щоб у ньому спати.

Служники вранці низько вклоняються йому, кожного дня однаково, король звик уже до цього й навіть не дивиться на них. Хтось подає йому виделку, хтось ножа, хтось підсуває йому стільця, люди кажуть «ваша величність», усіляко величають його, та й більш нічого. Але ніхто ніколи не скаже йому: «Ти йолопе, ти дурню», і все, що кажуть сьогодні, він чув уже вчора.

А тому в короля є блазні. Вони роблять, що хочуть, говорять, що хочуть, щоб розсмішити його, а коли йому від їхніх вигадок уже не смішно, він їх страчує або проганяє.

Один блазень веселив короля тим, що перекручував слова. Королеві це подобалося. Замість «величність» блазень казав «чевичність», замість «палац» — «цалап», замість «добридень» — «дорбидень». Король уважав, що це смішно, цілих півроку він вважав це смішним, а потім, стомившись й почувши від блазня його звичне «дорбидень, чевичність», сказав: «Заберіть геть від мене цього блазня!»

Інший блазень, маленький, опасистий, прозваний Пепе, подобався королеві всього чотири дні. Він смішив свого володаря тим, що намащував стільці дам, князів, герцогів, баронів і лицарів медом. Четвертого дня він намастив стілець самого короля, король розгнівався, і Пепе впав у немилість.

І тоді король купив собі блазня, найстрашнішого в усьому світі. Той блазень був бридкий, худий і гладенький водночас, високий і низенький, кривоногий. Ніхто не знав, чи він тільки прикидався німим, чи був ним насправді. Погляд у нього був сердитий, обличчя непривітне. Єдине, що в нього було приємне, то це ім'я: звався він Гансик.

Найстрашнішим у ньому був його сміх. Починався той сміх зовсім тихенько, наче скляний дзвіночок дзеленчав десь глибоко в його череві, потім підіймався все вище, наливав Гансикову голову кров'ю, мало не душив його, а тоді лопався, вибухав і гуркотів; Гансик ще й ногами тупав при цьому, танцював і сміявся.

Тільки один король був радий цьому сміхові, інші блідли, починали тремтіти, боялися. А люди, що жили довкола замку, почувши цей сміх, замикали двері, зачиняли віконниці, клали дітей в ліжко й заливали собі вуха воском.

Гансиків сміх був найбільшим страхіттям у світі.

Король міг говорити, що хотів,— Гансик сміявся.

Король говорив про речі, з яких ніхто ніколи не наважився б сміятися, але Гансик сміявся.

І ось одного дня король сказав:

— Гансику, я тебе повішу.

А Гансик сміявся й реготав, як ніколи.

Тоді король вирішив завтра ж таки повісити Гансика. Він звелів збудувати шибеницю — йому хотілося почути, як сміятиметься Гансик з зашморгом на шиї, а тоді наказав усім людям прийти дивитись на це страшне видовище. Але люди поховалися, позасували двері, і вранці король опинився сам на сам з катом, служниками та веселим Гансом.

Король закричав до своїх служників:

— Приведіть мені сюди людей!

Служники обшукали все місто, але не знайшли нікого. Король лютував, а Гансик сміявся.

Нарешті служники знайшли якогось хлопчика й привели до короля. Хлопчик був маленький, блідий і тремтів зі страху. Король показав йому на шибеницю й звелів дивитись туди.

Хлопчик подивився на шибеницю, всміхнувся, заплескав у долоні й сказав:

— Ви дуже добрий король, бо збудували сидельце для голубів, он гляньте — двоє вже на нього сіли.

— Ти йолоп,— сказав король,— як тебе звати?

— Я таки справді йолоп, ваша величність. Моє ім'я Коломбо, але мати кличе мене Коломбіном.

— Ти йолоп,— сказав король,— на цьому сідалі зараз повісять мого блазня.

— А як його звать? — запитав Коломбін і, почувши ім'я Гансик, сказав:— Гарне ім'я. То, кажете, він зветься Гансик? А хіба можна вішати людину, що має таке гарне ім'я?

— Він дуже страшно сміється,— сказав король і звелів Гансикові сміятись, і Гансик засміявся ще страшніше, ніж учора.

Коломбін здивувався, а тоді сказав:

— Ваша величність, по-вашому, це страшно?

Короля це вразило, він не знав, що відповісти, а Коломбін тим часом провадив далі:

— Мені не дуже до вподоби його сміх, але, бачте, голуби й досі сидять на шибениці, їх цей сміх не злякав, вони не вважають його страшним. А в голубів дуже тонкий слух. Гансика треба відпустити.

Король подумав і сказав Гансикові:

— Забирайся під три чорти!

І тут Гансик вперше заговорив. Він сказав Коломбінові «Дякую!», всміхнувся йому приємною посмішкою й пішов.

І не стало більше в короля блазня.

— Ходімо,— сказав король Коломбінові.

Королівські служники й служниці, графи і всі придворні подумали, що Коломбін — новий блазень короля.

Але Коломбін зовсім не вмів веселити короля. Він був не балакучий, не сміявся, а тільки всміхався і не міг нікого розсмішити.

— Він не блазень, він — дурненький,— казали люди, а Коломбін і собі повторив:

— Я не блазень, я — дурненький.

І люди кепкували собі з нього.

Якби про це довідався король, він розсердився б, але Коломбін йому нічого не сказав, бо йому було байдуже, що з нього кепкують.

Коли хтось казав: «Коломбіне, ходи битися зі мною!» — Коломбін відповідав: «Я слабший за тебе». Коли хтось питав: «Скільки буде сім плюс сім?» — Коломбін відповідав: «Я дурніший за тебе». Коли хтось пропонував йому перескочити через струмок, Коломбін відказував: «Я боюся».

А коли король питав: «Коломбіне, ким ти хочеш бути?» — Коломбін відповідав: «Ніким, я вже є собою, я ж — Коломбін».

Король сказав: «Тобі треба кимось бути», і тоді Коломбін спитав: «А ким же ще можна бути, крім самого себе?»

— Он той чоловік з бородою й засмаглим обличчям, то мореплавець. Він захотів стати мореплавцем і став ним, він плаває по морях і відкриває нові землі для свого короля,— сказав король.

— Якщо ви хочете, ваша величність, я теж стану мореплавцем,— мовив Коломбін.

Усі придворні, почувши це, розсміялись. І тоді Коломбін закричав: «Я відкрию нову землю, я відкрию нову землю!» й побіг із зали. Люди презиралися й хитали головами, а Коломбін біг містом, полями й кричав селянам, що працювали в полі й дивилися йому вслід: «Я відкрию нову землю, я відкрию нову землю!»

Він добіг до лісу й кілька тижнів ховався в хащах, і кілька тижнів ніхто про Коломбіна нічого не чув. Король посмутнів, а придворним було соромно, що вони кепкували з Коломбіна.

А коли через кілька тижнів вартувий на башті засурмив у фанфару, і Коломбін, увійшовши в браму, став перед королем і сказав: «Ваша величність, Коломбін відкрив нову землю!» — всі невимовно зраділи.

Придворні, не бажаючи більше кепкувати з Коломбіна, з серйозним виразом обличчя запитали його:

— Як же зветься та земля? Де вона лежить?

— Вона ще ніяк не зветься, бо я її щойно відкрив, а лежить вона далеко в морі,— відповів Коломбін.

Тоді підвівся бородатий мореплавець і сказав:

— Гарзд, Коломбіне, я, Америкго Веспуччі, попливу шукати ту землю. Скажи мені, де вона лежить.

— Пливіть морем та все навпростець, пливіть, аж поки не побачите землю,— сказав Коломбін, а сам страшенно потерпав, бо добре знав, що ніякої землі там немає.

Але Америкго Веспуччі подався шукати ту землю. Ніхто не знає, де він плавав, може, теж ховався в лісі.

Аж ось знов засурмили фанфари — Америкго повернувся.

Коломбін почервонів і не наважувався навіть глянути у вічі великому мореплавцеві.

Веспуччі став перед королем, підморгнув Коломбінові, набрав у легені повітря, ще раз подморгнув Коломбінові й сказав голосно і чітко, щоб усі змогли почути:

— Королю, — отак він і сказав, «королю», — така земля справді існує.

Коломбін дуже зрадив, що Веспуччі його не зрадив, підбіг до нього, обійняв і вигукнув:

— Амеріго, любий мій Амеріго!

А люди подумали, що це так зветься та земля, і назвали її Америкою.

— Тепер ти справжній чоловік, — сказав король Колумбінові, — і віднині ти зватимешся Колумбом!

Всі захоплено дивилися на нього й шепотіли між собою: «Він відкрив Америку».

І всі повірили, що справді є така земля. Та Колумб не був того певний, усе своє життя він сумнівався в цьому й не наважився ніколи спитати мореплавця, чи вона й справді існує.

Невдовзі до Америки поїхали й інші, а незабаром туди поїхала сила-силенна людей, і ті, що поверталися, розказували:

«Така земля справді існує!»

— Я, — сказав мені той, від кого я чув цю історію, — ще ніколи не був в Америці, і не знаю, чи існує така земля. Можливо, люди тільки так кажуть, щоб не розчарувати Колумбіна. І коли двоє розповідають про Америку, вони ще й сьогодні підморгують один одному й майже ніколи не називають її цим іменем, а здебільшого мимрять про якісь «Штати» або про «Країну за океаном».

Можливо, людям, які подорожують до Америки, хтось розповідає в літаку або на кораблі історію Колумбіна, вони якийсь час десь переховуються, а тоді повертаються і розповідають про ковбоїв та хмарочоси, про Ніагарський водоспад, про Міссісіпі, про Нью-Йорк та Сан-Франціско.

На всякий випадок усі вони розповідають одне й те ж саме: розповідають про речі, які знали ще перед подорожжю, а це дуже підозріло.

Але люди й досі ще сперечаються про те, хто ж несправді був отой Колумб.

Щодо мене, то я це вже знаю...